

РІВЕНЬ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ: САМООЦІНКА ФАХІВЦІВ ІЗ РІЗНИМ ПЕДАГОГІЧНИМ СТАЖЕМ

Староста В.І.

Україна, м. Ужгород, ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Специфіка сучасного інформаційного суспільства потребує фахівця-професіонала своєї справи. Особливої ваги ця вимога набуває до педагогічних працівників як представників найбільш поширеної професії. Вчитель (вихователь, викладач) не тільки працює зі своїми учнями (під учнями розуміємо усіх здобувачів освіти – дошкільників, учнів шкіл, студентів, аспірантів тощо), але й сам постійно поповнює свої знання, удосконалює вміння та навички, розвиває професійну компетентність. У зв'язку з цим виникає необхідність також систематичної оцінки власного рівня професійного розвитку (цей аспект висвітлюється в даному повідомленні), оскільки він може під дією різних чинників мати прогресивний чи регресивний характер. В останньому випадку, на жаль, виникає професійне вигорання.

Професійне становлення людини охоплює тривалий період її життя (35 – 40 років). Впродовж цього часу змінюються життєві та професійні плани, відбувається зміна соціальної ситуації, провідної діяльності, перебудова структури особистості (О. Кокун, 2012) [5, с. 10].

Є. Клімов (1996) [4] виокремлює наступні стадії професійного розвитку та становлення особистості: 1) оптант (фаза оптанта, оптації) – етап вибору професії; 2) адепт (фаза адепта) – на цьому етапі людина уже стала на шлях прихильності до професії, вона освоює її під час навчання в спеціалізованому навчальному закладі: виші і т. п.; 3) адаптант (фаза адаптації) – «звикання» молодого фахівця до роботи; 4) інтернал (фаза інтернала) – досвідчений працівник, який може самостійно й успішно справлятися з основними професійними функціями; 5) майстер (фаза майстерності) – працівник

відрізняється якимись спеціальними якостями, уміннями чи універсалізмом, широким орієнтуванням у професійній області, чи тим і іншим. Він знайшов свій індивідуальний, неповторний стиль діяльності; 6) авторитет (фаза авторитету) – на цьому етапі фахівець - майстер своєї справи, відомий широко у своєму колі чи за його межами (у галузі, на міжгалузевому рівні, у країні); 7) наставник (фаза наставництва) – фахівець є авторитетним майстром, він передає досвід молодим, стежить за їх ростом; його життя наповнене осмисленою професійною перспективою.

Важливим засобом самовдосконалення особистості педагога є контроль та оцінка результатів власної професійної діяльності, рівня професійного розвитку зокрема. У процесі самоконтролю педагог виступає суб'єктом контролюючої діяльності (внутрішній контроль), а саме: самостійно планує її, реалізує, перевіряє і оцінює результати власної діяльності тощо.

Поняття «самооцінка» розглядається вченими як: оцінювання особистістю самої себе, своїх можливостей, якостей та місця серед інших людей (Н. Волкова, 2009) [1, с. 163]; судження людини про міру наявності в неї тих чи інших якостей, властивостей у співвідношенні їх з певним еталоном, зразком; самооцінка – вияв оцінного ставлення людини до себе; самооцінка є результатом передусім розумових операцій – аналізу, порівняння, синтезу (С. Гончаренко, 1998) [2, с. 296]; психолого-особистісне утворення, яке дає людині можливість оцінити свій фізичний і духовний стан, свої можливості, спрямованість, активність, суспільну значущість, свої відносини із зовнішнім світом та іншими людьми (енциклопедія освіти, 2008) [3, с. 799]; підструктура особистості, яка дозволяє з позицій власного розуміння смислу критично оцінити свої дії, вчинки, ставлення, емоційний стан і под. (Н. Мойсеюк, 2009) [6, с. 651]; елемент самопізнання, що характеризується емоційно насиченими оцінками самого себе як особистості, власних здібностей, моральних якостей та вчинків; важливий регулятор поведінки (пед. енциклопедія, 2003) [7, с. 253].

Отже, вчені розглядають самооцінювання як вияв оцінного ставлення людини до себе, елемент критичного самопізнання, важливий регулятор поведінки, засіб самовдосконалення особистості тощо. Огляд наведених трактувань та спостереження за реальною практикою освітнього процесу показує, що оцінка власних результатів діяльності має важливе значення для розвитку особистості педагога, формує вміння критично і адекватно оцінювати власні професійні досягнення, комплексно оцінити власний рівень педагогічної діяльності.

Емпіричне дослідження проводили на базі закладів освіти Закарпаття шляхом анонімного опитування педагогів з використанням Google Forms <https://docs.google.com/forms/d/1oM2MuXUyHEQ5M41rMeTGeQton4AIdvqSyq3cKQ1Ub9k/edit>. Для опитування долучали студентів Ужгородського національного університету під час педагогічної практики, а також у процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін як дослідницьке завдання. Для математичної обробки результатів використовували комп'ютерну програму IBM SPSS Statistics (версія 23). Проходило ознайомлення студентів з використанням сучасних методів онлайн опитування, а також усвідомлення ними важливості виявлення ставлення педагогів до різних аспектів освітнього процесу.

Таблиця 1

Середні значення самооцінки рівня професійного розвитку респондентів з різним педагогічним стажем

Педагогічний стаж респондента	Середнє значення самооцінки	N, кількість респондентів	Стандартне відхилення
0-5	5,89	132	1,661
6-10	7,04	68	1,165
11-20	7,63	70	1,253
21-30	7,64	47	1,031
31-40	7,79	24	1,062

41+	9,00	2	0,000
Разом	6,86	343	1,588

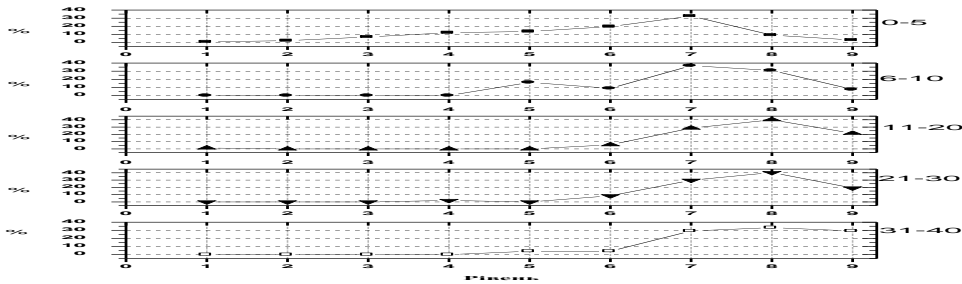

Рис. 1. Розподіл респондентів, що мають різний педагогічний стаж (0-5, 6-10, 11-20, 21-30, 31-40 років) за рівнями професійного розвитку

Опитування розпочато у 2019 р., наразі маємо 343 респонденти. Це педагоги різних закладів освіти, серед них вихователі закладів дошкільної освіти, учителі початкових класів, учителі основних/старших класів, а також педагоги інших освітніх установ (коледж, університет, позашкільна освіта і т.п.). Результати відповідей респондентів на одне із питань анкети: «Оцініть теперішній власний рівень професійного розвитку (професійної підготовки/діяльності)» наведено у табл. 1, на рис. 1. На дане питання пропонували відповісти за дев'ятибальною шкалою: від 1=Дуже низький; 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, до 9=Дуже високий.

Аналіз відповідей респондентів свідчить, що із збільшенням педагогічного стажу середні значення оцінки власного рівня професійного розвитку зростають від 5,89 (стаж 0-5 років) до 7,79 (стаж 31-40 років). Для наочності нами наведено відповідні графіки (рис. 1) для кожної вікової групи за виключенням останньої (більше 41 року стажу), оскільки долучились лише два респонденти, які оцінили себе на максимальний бал (9), а для об'єктивності вважаємо потрібно проводити подальше опитування представників цієї вікової групи. Таким чином, проведене дослідження показує, з нашого погляду, достатню самокритичність педагогів, згідно їх самооцінки, а також зростання власного рівня професійного розвитку із збільшенням педагогічного стажу.

Література

1. Волкова Н. П. Педагогіка: Навч. посібник. 3-тє вид. К.: Академвидав, 2009. 616 с.
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. К. : Либідь, 1997. 376 с.
3. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред. В. Г. Кремень. К. : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
4. Климов Е. А. Психология профессионала. М.: Институт практической психологии; Воронеж: НПО «МОДЭК». 1996. 400 с.
5. Кокурн О. М. Психология професійного становлення сучасного фахівця: Монографія. К.: ДП «Інформ.-аналіт. агенство», 2012. 200 с.
6. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка. Навч. посібник. 5-е вид, доп. і переробл. К., 2009. 656 с.
7. Педагогический энциклопедический словарь / Гл. ред. Б. М. Бим-Бад; Редкол.: М. М. Безруких, В. А. Болотов, Л. С. Глебова и др. М.: Большая Российская энциклопедия, 2003. 528 с.